

Utbildningsinspektion i Tomtbergaskolan, förskoleklass och grundskola årskurs 1–7 samt fritidshem

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Tomtbergaskolan	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg (Fritidshem)	171
Förskoleklass	37
Grundskola	353

Utbildningen vid Tomtbergaskolan omfattar förskoleklass, grundskola årskurs 1–7 och skolbarnsomsorg i form av fritidshemsverksamhet. Skolans elever och pedagogiska personal arbetar i fem arbetslag. Årskurs 3 har tre klasser, övriga årskurser samt förskoleklasserna är tvåparallelliga. På uppdrag från barn- och utbildningsförvaltningen, och i nära samarbete med Huddingegymnasiet har en ombildning av Tomtbergaskolan till en F-9 skola påbörjats. Samarbetet innebär att elever i årskurs 7 och uppåt läser vissa ämnen på Tomtbergaskolan tre till fyra dagar i veckan, övrig tid undervisas eleverna vid Huddinge gymnasium av gymnasielärare. Skolledningarna hoppas att detta samarbete skall leda till att skolorna tillsammans i framtiden kommer att uppfattas som ett attraktivt F-12 alternativ.

Till skolan är också en kommunövergripande särskild undervisningsgrupp knuten för barn i behov av särskilt stöd. Personalen består av fem lärare och två elevassistenter. Eleverna har också ett fritidshem knutet till verksamheten, här arbetar två förskollärare.

Tomtbergaskolans huvudbyggnad uppfördes år 1923. En flygelbyggnad uppfördes 1944 och två paviljonger tillkom på skolans område åren 1958 och 1997. Skolan fick tillgång till en ny idrottshall 1991.

Skolan ligger i de centrala delarna av kommunen. Det finns 22 elever som är berättigade till skolskjuts till skolan. De flesta elever bor dock i närområdet.

Genomförandet av inspektionen i Tomtbergaskolan

Skolverket sände den 10 maj 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Tomtbergaskolan har bestått av undervisningsråden Stig Westlund och Mariette Dennholt. Besök i Tomtbergaskolan genomfördes den 28 och 29 september, den 11 oktober samt den 16 december 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Tomtbergaskolan, dels den information som samlats in vid observationer, in-

tervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Tomtbergaskolan genomfördes formella intervjuer med ett urval elever, föräldrar och lärare. Dessutom intervjuades representanter för elevrådets styrelse, speciallärare, skolsköterskan, samt skolledningen. Inspektörerna förde även spontana samtal med elever och lärare vid lektionsbesök och under raster.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanerna framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet. Eleverna skall också utveckla sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Eleverna skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Grundläggande demokratiska värderingar och ansvarstagande

Inspektörerna bedömer att det allmänt råder ett gott klimat bland elever och personal. Inspektörerna fick också under sitt besök uppfattningen att eleverna är öppna och hjälpsamma. Eleverna uppger att klimatet på skolan är sådant att de kan säga vad de tycker och tänker och att deras åsikter, i allra flesta fall, respekteras.

Enligt läroplanen skall eleverna genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen, bl.a. genom att välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Inspektionen visar att eleverna vid Tomtbergaskolan vill vara med och påverka sitt dagliga arbete genom att delta i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen. Eleverna uppger i intervjuerna att de inte erbjuds denna möjlighet och att deras inflytande är mycket beroende av vilken lärare de har. I den mån det förekommer inflytande innebär det vanligtvis att eleverna får välja vissa arbetsuppgifter inom ramen för lärarens planering. Intervjuade elever anser att det är lärarna som bestämmer det mesta.

Eleverna ger exempel där de har kunnat påverka i frågor av främst praktisk karaktär som t.ex. utformningen av den yttre skolmiljön. I skolans kvalitetsredovisning för 2003/2004 framgår att skolan är medveten om att resultatet är lite för lågt med tanke på de ambitioner som finns i frågan.

Inspektörernas bedömning är att eleverna har inflytande i praktiska frågor men inte i utformningen av undervisningen.

Etiska förhållningssätt, trygghet och lust att lära

Eleverna respekterar varandra och accepterar varandras olikheter. I elevintervjuerna framkom att eleverna känner sig trygga och att de alltid har någon vuxen att vända sig till. Elever och personal återkom i intervjuerna till att det tidigare förekommit kränkningar, t.ex. utfrysning, men att skolan alltid vidtagit någon form av åtgärd för att reda ut vad som hänt. Både elever och lärare uppger att det har blivit mycket lugnare på skolan och att skolans mobbinggrupp inte har haft några ärenden på länge. Ett sätt att lyfta fram och diskutera uppkomna händelser och konflikter mellan elever, s.k. kompassamtal, används av flertalet klasser vid Tomtbergaskolan.

Tomtbergaskolan samarbetar med Huddinge församling genom att eleverna får besöka församlingshemmet och där, under ledning av församlingspersonal, diskutera etik- och moralfrågor. Enligt rektor ger dessa besök goda resultat i hur eleverna respekterar varandra.

Personalen vid Tomtbergaskolan uppger i intervjuerna att huvuddelen av eleverna tar ansvar för sitt lärande och för miljön i skolan, samt att de flesta känner lust att lära. Detta framkommer också i samtalen med eleverna att de i allmänhet visar lust att lära även om en del ger uttryck för ett mer begränsat intresse för skolarbetet.

Intervjuade lärare och personal vid fritidshemmet anser att eleverna är rättvisa, rättrådiga och att de visar hänsyn mot andra. Barnen vid fritidshemmet uppger att de trivs och tycker det är roligt på fritidshemmet. Detta bekräftas av föräldrarna. I gemensamma samlingar diskuteras respekt och samarbete och om något hänt på rasterna. Barnen uppger att vuxna alltid ingriper om någon bråkar.

Inspektörerna bedömer att eleverna på skolan och vid fritidshemmet respekterar varandra och accepterar varandras olikheter och att de har en människosyn som är förenlig med läroplanen.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolans resultat av arbetet med normer och värden i huvudsak ligger i linje med läroplanens mål. Inspektionen visar dock att arbetet med att successivt öka elevernas ansvar för och inflytande över det egna lärandet bör förbättras och en gemensam strategi för detta bör tas fram. Resultatet av normer och värden på fritidshemmet bedöms som bra.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att varje elev tillägnar sig kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga och en nyfikenhet och lust att lära. Målen för lärandet anges närmare i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål att stäva mot

Vid Tomtbergaskolan finns det lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna i varierande omfattning. I bild, hem- och konsumentkunskap samt musik

saknas bearbetningar. I övriga ämnen finns inte bearbetningar i alla årskurser. Elever och föräldrar har enligt skolledningen fått information om kunskapsmålen, dels via en informationsbroschyr, dels via samtal med elever och vid föräldrainformation på klassmöten. I elevintervjuerna framkom att några av eleverna känner till kunskapsmålen. Några föräldrar känner till dessa mål, andra säger sig inte ha fått någon information. Föräldrarna framhöll att det är beroende av vilken lärare som eleverna har om de ska ha fått information på något klassmöte.

Inspektionen visar att elever i några klasser kan arbeta såväl självständigt som i par eller grupp samt lyssna till t.ex. andra elevers redovisningar eller till läraren. Enligt eleverna är dock den vanligaste arbetsformen självständigt arbete med uppgifter som läraren tilldelat dem. Vidare framförde eleverna att valet av arbetssätt i många fall är beroende av vilken lärare det är som undervisar i klassen.

Inspektörernas bedömning är att Tomtbergaskolan bör utveckla formerna för elevernas delaktighet i val av arbetssätt. Vidare bedömer inspektörerna att alla elever bör informeras om de lokala målen samt att slutföra arbetet med lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna.

Kunskaper relaterade till mål att uppnå i årskurs 5, 9

Skolan sammanställer årligen elevernas resultat i engelska, matematik och svenska från de nationella proven i årskurs 5. Av resultaten våren 2004 framgår att 82 procent av eleverna nådde målen i samtliga tre ämnen. I engelska nådde 93,5 procent av eleverna målen, i matematik 89,1 procent samt i svenska 91,3 procent. Skolledningen har ingen samlad bild över elevernas kunskapsresultat i andra årskurser och i andra ämnen än i engelska, matematik och svenska i årskurs 5. Kunskaperna om resultaten i övriga ämnen finns dokumenterade hos enskilda lärare och ligger till grund för utvecklingssamtalen. Det finns heller ingen redovisning över skillnader mellan flickor och pojkars resultat i de nationella proven, eller i övriga ämnen. Inspektörernas bedömer att Tomtbergaskolan bör utveckla ett övergripande och mer enhetligt system för uppföljning och dokumentation av kunskapsutvecklingen hos eleverna.

Vid intervjuerna framkommer att det finns en genomtänkt pedagogisk planering av verksamheten på fritidshemmet med delvis fritt arbete och delvis pedagogisk strukturerad verksamhet. Inspektörerna bedömer att fritidshemmet uppfyller kraven på att vara ett komplement till skolan och ge barnen en meningsfull fritid.

Sammanfattningsvis finner inspektörerna att Tomtbergaskolan bör utveckla formerna för elevernas delaktighet i val av arbetssätt samt att slutföra arbetet med lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna. Inspektörernas bedömer att Tomtbergaskolan bör utveckla ett övergripande och mer enhetligt system för uppföljning och dokumentation av kunskapsutvecklingen hos eleverna. Vidare bedömer inspektörerna att fritidshemmet uppfyller kraven på att vara ett komplement till skolan och ge barnen en meningsfull fritid.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med elever och föräldrar i arbetet för att forma en god miljö – fysiskt och psykosocialt - för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Enligt skollagen skall eleverna ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Omfattningen och utformningen av elevernas inflytande skall anpassas efter deras ålder och mognad.

Elevinflytande och elevdemokrati är ett av de mål som förskole- och grundskolenämnden har fastlagt som prioriterat för skolorna i Huddinge kommun.

Samverkan i skolmiljön

Inspektionen visar att det formella elevinflytandet utövas genom klass- och elevråd. Alla klasser har klassråd, och två representanter i elevrådet från och med årskurs 3. Det varierar mellan de olika klasserna hur representanterna utses. Ordförande och sekreterare utgörs av elever i elevrådet, en biträdande rektor och en lärare är med på sammanträdena för att stötta rådet i sitt arbete. Elevrådet träffas cirka en gång per månad och då diskuteras saker som berör eleverna, oftast konkreta förbättringar av skolmiljön. Diskussioner förs om att utse elevskyddsombud vid ett av elevrådets kommande möten.

Som tidigare nämnts visar inspektionen att eleverna vid Tomtbergaskolan vill vara med och påverka sitt dagliga arbete genom att delta i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen. Eleverna uppger i intervjuerna att de i ringa omfattning erbjuds denna möjlighet. Enligt eleverna är deras inflytande över det egna lärandet mycket beroende av vilken lärare de har. I den mån det förekommer inflytande innebär det vanligtvis att eleverna får välja vissa arbetsuppgifter inom ramen för lärarens planering. Intervjuade elever anser att det är lärarna som bestämmer det mesta.

Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan har fungerande formella former för elevinflytande men att elevernas delaktighet, genomförande och utvärdering av undervisningen bör utvecklas och förbättras.

Enligt rektor förs diskussioner om normer och värden i alla klasser bl.a. i form av s.k. kompisamtal. I elevintervjuerna framkommer att eleverna i årskurs 7 diskuterar dessa frågor endast om det har hänt något. I övrigt finns ingen speciell tid avsatt för värdegrundsfrågor enligt vad som framkom i intervjuerna med elever och personal. Föräldrarna är inte heller i någon högre grad involverade i diskussioner om normer och värden. Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan samverkar med eleverna i arbetet kring normer och värden, men att föräldrarna behöver involveras mer i detta arbete.

Det finns nedtecknade trivselregler som gäller hela skolan och som årligen skickas till hemmen via en informationsbroschyr. Vid samtal med elever och föräldrar framkom att de inte varit delaktiga i framtagandet av reglerna. I föräldraintervjerna framkom att det är mycket beroende av vilken lärare eleverna har om reglerna har tagits upp och informerats om vid t.ex. föräldramöten. Inspektörerna bedömer att arbetet med att ta fram och att göra trivselreglerna kända bör utvecklas vid Tomtbergaskolan.

På fritidshemmet har barnen olika ansvarsområden, som t.ex. att duka borden i anslutning till mellanmålet. På samlingarna diskuteras kamratskap, respekt mm och barnen har fått vara delaktiga i att ta fram egna regler. Föräldrar med barn på fritidshemmet uppger att personalen medvetet arbetar med att skapa ett positivt klimat i barngrupperna. Inspektörerna bedömer att arbetet med barnens delaktighet i sitt lärande är bra vid fritidshemmet.

För samverkan med föräldrarna finns förutom utvecklingssamtal och föräldramöten också den s.k. Tomtbergagruppen. Den består av föräldrarepresentanter från alla klasser/grupper på skolan och möts en gång per månad för löpande information och diskussion om aktuella frågor för Tomtbergaskolan. Inom Tomtbergagruppen finns arbetsgrupper utsedda med uppgift att specialbevaka olika områden. Ett gott exempel på gruppens arbete är hur den fysiska miljön har förbättrats vid skolan. Genom ett samarbete mellan föräldrar, skolan och bostadsbolaget Tomtberga-Huge har skolgården rustats upp. Dessa skolgårdsdagar är mycket uppskattade av alla parter. Inspektörerna bedömer att samverkan mellan hem och skola fungerar bra och vill särskilt framhålla arbetet i den s.k. Tomtbergagruppen. Rektor uppger att skolans ledningsgrupp upplever Tomtbergagruppen som ett viktigt stöd i samarbetet mellan hem och skola.

Arbetet mot kränkande behandling

Tomtbergaskolan har ett handlingsprogram mot mobbning. Programmet behandlar åtgärder som skall vidtas vid upptäckt av mobbning. Programmet anger bl.a. förebyggande åtgärder som kompisamtal, och att på klass- och elevråd diskutera etiska frågor. Handlingsprogrammet utgår inte från begreppet kränkande behandling utan från den snävare definitionen mobbning. Vidare tar inte programmet upp perspektivet vuxen - elev.

Av vad som framkommit under inspektionen fungerar skolans arbete för att upptäcka och motverka kränkande behandling bra. I intervjuerna med personal och elever framkom att det inte har förekommit några fall där mobbinggruppen har behövt agera på mycket länge. Inspektörerna noterar också att det alltid är många vuxna ute på rasterna.

Varken skolans handlingsprogram eller arbetet mot kränkande behandling är känt i någon större omfattning av föräldrar. Flertalet intervjuade elever känner inte heller till handlingsprogrammet, men de känner till att det finns en mobbinggrupp på skolan. Intervjuade elever uppger också att lärarna tar konfliktsituationer på stort allvar och att de omedelbart vidtar åtgärder. Eleverna uppger att de känner till skolans trivselregler och att dessa tas upp till diskussion när något hänt.

Inspektörerna bedömer att handlingsprogrammet mot mobbning bör omarbetas och även innefatta det vidare begreppet kränkande behandling samt vuxen -

elevperspektivet. Vidare bör Tomtbergaskolan införa rutinen att elever och föräldrar tydligt informeras om handlingsprogrammet.

Skolhälsovård och elevhälsa

På Tomtbergaskolan erbjuds skolhälsovård enligt skollagen. I förebyggande syfte genomförs även hälsosamtal.

Skolan arbetar aktivt för att främja elevernas hälsa, bl.a. erbjuds de elever som är i behov av specialidrott en lektion per vecka. Elever som behöver röra på sig lite extra erbjuds en extra lektion per vecka utöver idrottslektionerna. Klasserna har också många uteaktiviteter som promenader i Rådsparken, eller ”springa runt skolan”. Inspektörerna bedömer att det hälsofrämjande arbetet vid Tomtbergaskolan är av mycket god kvalitet och att skolhälsovården följer gällande bestämmelser.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att Tomtbergaskolan har fungerande formella former för elevinflytande men att elevernas delaktighet, genomförande och utvärdering av undervisningen bör utvecklas och förbättras. Vidare bedömer inspektörerna att Tomtbergaskolan samverkar med eleverna i arbetet kring normer och värden, men att föräldrarna behöver involveras mer i detta arbete. Inspektörerna bedömer också att arbetet med att ta fram och att göra trivselreglerna kända bör utvecklas vid Tomtbergaskolan. Inspektörerna bedömer att arbetet med barnens delaktighet i sitt lärande är bra vid fritidshemmet. Inspektörerna bedömer samverkan mellan hem och skola fungerar bra och vill särskilt framhålla arbetet i den s.k. Tomtbergagruppern. Inspektörerna bedömer att handlingsprogrammet mot mobbning bör omarbetas och även innefatta det vidare begreppet kränkande behandling samt vuxen - elevperspektivet. Vidare bör Tomtbergaskolan införa rutinen att elever och föräldrar tydligt informeras om handlingsprogrammet.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå de nationella målen för utveckling och lärande skall främst utformas av eleverna och personalen. Skolan skall samverka med hemmen. Läroplanerna, andra statliga förordningar och kursplanerna ger riktlinjer för arbetet. Det finns bestämmelser om timplaner och ämnes- och kursstruktur, riktlinjer för stödinsatser, för betygssättning och utvecklingssamtal, för utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper, färdigheter och övrig utveckling barnen och ungdomarna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Lokala mål och innehåll

Som tidigare nämnts finns lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna i de flesta ämnen men inte i alla årskurser. De bearbetade mål som finns presenteras i en informationsfolder som skickas till alla hem i början av höstterminen. I elev och föräldraintervjuerna framkom att det finns elever och föräldrar som inte känner till de lokala målen.

Rektor och intervjuade lärare uppger att man arbetar med att formulera mål i alla ämnen och årskurser upp till och med årskurs 9.

I några klassrum kunde inspektörerna se skolans bearbetade mål uppsatta på väggarna och eleverna berättade för inspektörerna att målen ingick som en naturlig del i det dagliga arbetet.

Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan behöver slutföra arbetet med lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna samt att tydligt informera elever och föräldrar om dessa.

Organisering av undervisningen och tidsanvändningen

Tomtbergaskolan har strukturer för att ta emot elever såväl inom skolan som för nya elever. Den vanligaste organisationsformen i årskurserna 1-6 är den sammanhållna klassen där klassläraren arbetar i en årskurs och ansvarar för undervisningen i flertalet ämnen. Skolledningen försöker hålla nere klasstorlekarna till 20–22 elever per klass. I framförallt de lägre årskurserna förekommer det också arbete i mindre grupper, vilket bl.a. möjliggörs genom att fritidspedagoger arbetar i skolan. Som tidigare nämnts läser eleverna i årskurs 7 vissa ämnen på Tomtbergaskolan tre till fyra dagar i veckan, övrig tid undervisas eleverna vid Huddingegymnasiet av gymnasielärare.

I schemat anger skolans lärare den undervisning som planerats. Rektorn kontrollerar och godkänner att eleverna ges den tid i olika ämnen som framgår av skolans timplan för respektive årskurs. Enligt både rektorn och lärare finns det inom det planerade schemat stor flexibilitet att lägga upp undervisningen.

Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan arbetar enligt en traditionell organisation upp till och med årskurs 6. Arbetet med det gränsöverskridande arbetet mellan Tomtbergaskolan och Huddingegymnasiet vill inspektörerna framhålla som ett gott exempel.

Individanpassning, individuell studieplanering och stöd

Enligt skollagen och grundskoleförordningen föreskrivs att särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Vid Tomtbergaskolan har arbetslagen ett stort ansvar för de elever som tillhör laget. När elever får svårigheter i skolarbetet försöker man först komma till rätta med detta inom laget.

Det finns två speciallärare som arbetar med elever företrädesvis från årskurserna 4-7. Eleverna i årskurserna 4-6 testas regelbundet av speciallärarna i framför allt engelska, matematik och svenska. I övriga ämnen testas inte eleverna för att ta reda på om de är i behov av särskilt stöd. Det finns små grupper i matematik för elever i behov av stöd. I svenska och engelska bildas små grupper vid behov.

För de flesta elever i årskurserna 1-3 används läsutvecklingsschema (LUS) för uppföljning. Därutöver används Fonolektest vid starten i årskurs 1 och diagnosmaterial i matematik för årskurs 2. Talpedagogen träffar alla elever i årskurs 1 och genomför vid behov ett test. Rektor uppger i intervjun att stödbehovet i årskurserna 1-3 i stor utsträckning tillgodoses genom de små klasserna med ca 20-22 elever i varje, men också genom att det bildas små grupper vid behov.

Inspektörerna bedömer att det finns rutiner för att upptäcka elever i behov av särskilt stöd för årskurserna 4-6 i ämnena engelska, matematik och svenska,

däremot behöver arbetet med att upptäcka elever i de tidigare årskurserna utvecklas.

Enligt grundskoleförordningen måste rektor ingå i elevvårdskonferensen för att beslut skall kunna fattas i elevvårdsärenden. I de fall arbetslagen vid Tomtbergaskolan inte kan ge eleverna de stödåtgärder som behövs tas ärendet upp i en elevvårdskonferens. Beslut om stödåtgärder i enskilda elevvårdsärenden, inom biträdande rektors ansvarsområde, fattas ibland av denne.

Vid behov hänskjuts frågan till elevvårdsteamet där rektor fattar beslut i elevstödsärenden efter att först ha hört kurator, psykolog, lärare och biträdande rektor. I de fall skolan inte kan tillgodose en elevs behov av särskilt stöd finns möjligheten att ansöka om ytterligare stöd vid kommunens centrala elevstödsenhet. I intervjuerna med skolledning och personal framkom att det upplevs som om den nya elevstödsorganisationen ännu inte funnit sina former för att ge skolan det stöd som efterfrågas.

Personalen i Lilla Tomtbergagruppen arbetar mycket med att individualisera undervisningen och ge eleverna strukturer och att hjälpa dem se sammanhang. Mycket tid används också för att både i grupp men också individuellt träna eleverna i t.ex. sociala regler.

Åtgärdsprogram upprättas för de elever som får särskilt stöd. I första hand är det lärarens ansvar att upprätta dessa, men i många fall är specialläraren behjälplig. Föräldrar och elev är alltid med när åtgärdsprogram upprättas och alla ämnen omfattas. Enligt intervjuade lärare finns det dock elever vid Tomtbergaskolan som är i behov av särskilt stöd men som inte får detta. För dessa elever finns inga åtgärdsprogram upprättade.

Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan inte uppfyller grundskoleförordningens krav på att det är rektor som fattar beslut i elevvårdsärenden. Vidare bedömer inspektörerna att Tomtbergaskolan inte uppfyller grundskoleförordningens krav på åtgärdsprogram samt rätten för elever att få stöd.

Arbetssätten

Enligt läroplanen för grundskolan skall läraren svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer. I lärarintervjuerna framkommer att lärarna informerar eleverna om målen inför ett nytt arbetsområde. I skoldagboken, som några klasser använder, planerar eleverna veckans arbete. Eleverna uppger i intervjuerna att inte alla klasser använder sig av denna använder sig av en denna i planerings- och utvärderingsarbetet.

Vid de besökta lektionerna i Tomtbergaskolan kunde inspektörerna konstatera att eleverna oftast arbetar enskilt med tilldelade arbetsuppgifter. Få exempel gavs där elever arbetar tillsammans två och två eller i grupp. Enligt eleverna är laborativa inslag i undervisningen mycket sällsynta och att undervisningen leds i hög grad av lärarna och elevernas möjlighet att påverka det dagliga arbetet är begränsad. Enligt lärarna förekommer temaarbeten och grupparbeten där eleverna arbetar tillsammans. I några klasser såg inspektörerna exempel på arbeten enligt storylinemetoden.

I intervjuer med personal från fritidshemmen framkom att verksamheten är målstyrd och tar sin utgångspunkt i arbetslagens gemensamma arbetsplan. På fritidshemmet varvas fri lek med planerade aktiviteter. Ibland får barnen lämna förslag på olika aktiviteter. I intervjuerna med föräldrarna framkom att de tycker verksamheten vid fritidshemmet är mycket bra och att alla är nöjda. Inspektörerna bedömer den pedagogiska verksamheten på fritidshemmet som mycket bra.

Vägledning, utvecklingssamtal och utvärdering av lärandet

På Tomtbergaskolan genomförs utvecklingssamtal en gång per termin. Enligt föräldrar är utvecklingssamtalet den viktigaste stunden för information om elevers lärande och sociala utveckling. Eleverna får förbereda sig inför samtalen genom att svara på ett frågeformulär, som skickas hem, kring hur den kunskapsmässiga och sociala utvecklingen varit. Under samtalet diskuteras elevernas egenbedömning och läraren ger sin bild. Personal från fritidshemmet är alltid med vid utvecklingssamtalen för de tidigare årskurserna. Samtalet utmynnar i att mål sätts upp och skrivs in i den individuella utvecklingsplanen. Vid nästkommande utvecklingssamtal följs planen upp. Flertalet elever framförde i olika samtal att de inte känner till den individuella utvecklingsplanen.

Elevernas lärande utvärderas bl.a. genom olika diagnoser, prov samt portfolio. Portfolio är en nyligen införd utvärderingsmodell vid Tomtbergaskolan. Modellen bygger på att eleven utifrån målen i de olika ämnena själv skall kunna följa sin kunskapsutveckling och ges möjlighet att utvärdera sitt eget lärande. Alla lärare har ännu inte hunnit lära sig metoden och använda den så som det är tänkt. Uppföljning och utvärdering sker i samband med utvecklingssamtalen. Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan uppfyller grundskoleförordningens krav på utvecklingssamtal.

Samverkan och öppenhet

Som tidigare nämnts har Tomtbergaskolan sedan några år ett samarbete med Huddinge församling i vilket eleverna får tillfälle till samtal om etik och moral samt diskutera existentiella frågor.

Genom "Handslaget", ett projekt för att främja samarbete mellan föreningslivet och skolan, har skolan utvecklat ett samarbete med Huddinge Gymmix, Huddinge Basket och Huddinge Innebandyklubb.

Elever kan få göra studiebesök på föräldrars arbetsplatser och föräldrar kommer till skolan och berättar om sina arbeten. Skolan har också "intern-PRAO" i form av medhjälpare vid skolmåltiden. Kontakter finns även med "Näringsliv & Skola" samt "Praktikpoolen".

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att det finns bra rutiner för att upptäcka, åtgärda och följa upp elever i behov av särskilt är av god kvalitet för årskurserna 4-6, däremot behöver arbetet med att upptäcka elever i de tidigare årskurserna utvecklas. Inspektörerna bedömer också att Tomtbergaskolan bör slutföra arbetet med lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna samt att tydligt informera elever och föräldrar om dessa. Arbetet med det gränsöverskridande arbetet mellan Tomtbergaskolan och Huddingegymnasiet vill inspektörerna framhålla som ett gott exempel. Inspektörerna bedömer också att Tomt-

bergaskolan inte uppfyller grundskoleförordningens krav på att det är rektor som fattar beslut i elevvårdsärenden. Vidare bedömer inspektörerna att Tomtbergaskolan inte uppfyller grundskoleförordningens krav på åtgärdsprogram. Tomtbergaskolan uppfyller inte skollagen genom att särskilt stöd inte ges till alla elever som har rätt till det och i alla ämnen. Inspektörerna bedömer den pedagogiska verksamheten på fritidshemmet som mycket bra.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå nationella mål tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Ansvarsfördelning, beslutsordning och kommunikation

Kommunfullmäktige i Huddinge kommun har fastställt sex områden, perspektiv, som gäller för samtliga nämnder. Utifrån dessa har kommunstyrelsen gjort prioriteringar, inom vart och ett av dessa områden, som gäller för förskole- och grundskolenämnden. I nämndens verksamhetsplan för innevarande år har nämndens mål samlats i fyra områden.

1. Nöjda invånare – barn och elever
2. Effektiva processer
3. Sund ekonomi
4. Attraktiv arbetsgivare

För vart och ett av dessa områden finns ett antal mål fastslagna av nämnden. Nämndens verksamhetsplan är en del av Huddinge kommuns skolplan. Övriga delar är skolornas arbetsplaner, kvalitetsredovisningarna samt "Bilderna av skolan i Huddinge" som visar resultatet av skolornas arbete.

Vart och ett av arbetslagen vid Tomtbergaskolan har i sina arbetsplaner formulerat åtaganden gentemot nämndens mål. De olika lagens arbetsplaner utgör tillsammans skolans arbetsplan, och utvärdering sker i slutet av verksamhetsåret. Flertalet intervjuade elever och föräldrar känner inte till skolans arbetsplan. Grundskoleförordningen anger att arbetsplanen skall utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolans arbete med att göra elever och föräldrar delaktiga i utarbetandet av arbetsplanen bör förbättras.

Rektors ansvar, befogenheter och funktion

I ledningen för Tomtbergaskolan finns förutom rektor också tre biträdande rektorer. Rektor arbetar 75 procent som skolledare för Tomtbergaskolan samt 25 procent som samordnare för modersmålsundervisningen för grundskolan

och obligatoriska särskolan i Huddinge kommun. Rektor har delegerat vissa för skolan gemensamma arbetsuppgifter till de biträdande rektorerna. De biträdande rektorerna arbetar mellan 50 och 75 procent som skolledare och de ansvarar för olika årskurser, F-3, 4-7 samt fritidshemmet. De leder också den dagliga verksamheten i respektive arbetsenhet.

Rektor uppger att han är förtrogen med den dagliga verksamheten och tar ett övergripande ledningsansvar för den pedagogiska, personalledande och administrativa arbetet. Personal och föräldrar på Tomtbergaskolan uttrycker i intervjuerna att de är tveksamma till om rektor kan sägas vara förtrogen med den dagliga verksamheten. I personal- och föräldraintervjuerna framkom att rektor inte anses vara en pedagogisk ledare eller ledare för personalen, men däremot tar ett stort ansvar för det administrativa arbetet. Föräldrar och personal är eniga om att de biträdande rektorerna är förtrogna med den dagliga verksamheten. Inspektörerna bedömer att rektor tack vare sina kontakter med de biträdande rektorerna är förtrogen med den dagliga verksamheten om än i begränsad omfattning. Inspektörerna bedömer också att rektors pedagogiska ledarskap behöver tydliggöras.

Kvalitetssäkring och förbättringsarbete

Skolans kvalitetsredovisning följer den mall som tillämpas av Huddinge kommun, och skolornas resultat presenteras i form av styrtal (uppdelade på tidigare-respektive senaredelen), för de olika områden som den politiska nämnden fastställt. Skolan analyserar resultaten och slutligen lämnas förslag till åtgärder för utveckling för läsåret 2004/2005. Under läsåret satsar Tomtbergaskolan bl.a. på att vidareutveckla arbetet med portfolio och storylinemetoden och hur skolan skall möta de nya behov som en F-9 skola har.

Inspektörerna bedömer att de mål som redovisas är otydliga i och med att målen bara formuleras med ett enda ord som "hälsa" eller "trygghet". Till viss del är kopplingen mellan resultat och de åtgärder som redovisas för att förbättra måluppfyllelsen svag. Inspektörerna bedömer att kvalitetsredovisningen inte i alla delar uppfyller kraven i skolförfattningarna och att den bör förbättras. Kvalitetsredovisningen är okänd bland föräldrarna.

Rättssäkerhetsfrågor

Ansvaret för elevvården ligger primärt hos arbetslaget. Biträdande rektor är elevvårdsansvarig i sin enhet. Elevvårdsteamet som består av rektor, biträdande rektorer, kurator, skolsköterska, psykolog samt speciallärarna, har regelbundna, schemalagda möten för uppföljning och för att skaffa sig en överblick och se över resursfördelningen och göra nödvändiga omprioriteringar av resurser. Elevvårdskonferensen sammanträder vid behov. I de fall rektor inte deltar i mötet kan beslut fattas i elevstödsärenden av biträdande rektor. Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan inte följer grundskoleförordningen eftersom beslut i elevstödsärenden inte fattas av rektor.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att Tomtbergaskolans arbete med att göra elever och föräldrar delaktiga i utarbetandet av arbetsplanen bör förbättras. Inspektörerna bedömer att rektors pedagogiska ledarskap behöver tydliggöras. Vidare bedömer inspektörerna att kvalitetsredovisningen inte i alla

delar uppfyller kraven i författningarna och därför bör förbättras. Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan inte följer grundskoleförordningen eftersom beslut i elevstödsärenden inte fattas av rektor.

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Barn- och ungdomsutbildningen omfattar förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det skall finnas lika möjligheter till utbildning för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar och möjligheter till utbildning i särskilda utbildningsformer. Inom skolformerna skall det också finnas olika möjligheter för eleverna att individuellt göra val av ämnen, program, inriktningar och kurser. En skola kan, enligt skollagen, profilera sig för att tillgodose olika elevers behov eller öka elevernas motivation för lärande.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till olika val av fördjupning, kurser, skolor och utbildningsvägar behandlas.

Tillgång till verksamhet/utbildning och till särskilda utbildningsformer

Inspektionen visar att eleverna erbjuds språkval i form av franska, spanska och, tyska samt förstärkt undervisning i svenska/engelska erbjuds från och med årskurs sju. Vidare visar inspektionen att elevens val genomförs i enlighet med grundskoleförordningen. Enligt skolledningen är ett stort antal elever berättigade till modersmålsundervisning, men endast 21 procent av dessa utnyttjar möjligheten till undervisning i sitt modersmål. Ansvar för att organisera modersmålsundervisningen ligger centralt i kommunen och administreras av rektorn för Tomtbergaskolan. Ett av skälen till att få elever utnyttja möjligheten till modersmålsundervisning uppges vara att undervisningen förläggs till efter ordinarie skoltid och ofta på en annan skola än hemskolan.

I stort sett alla elever utnyttjar rätten till undervisning i svenska som andra språk. Enligt grundskoleförordningen skall en elev få studiehundledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. Vid Tomtbergaskolan erbjuds ingen elev studiehundledning på modersmålet, det finns heller inga rutiner för att undersöka vilka elever som är i behov av studiehundledning på sitt modersmål. Inspektörerna bedömer att elever i behov av studiehundledning på sitt modersmål inte får detta och att rutiner saknas för att upptäcka dessa elever och att Tomtbergaskolan därmed inte uppfyller grundskoleförordningens krav.

När det gäller undervisningen i hem- och konsumentkunskap kan inspektörerna konstatera att det finns flera brister i hur undervisningen för närvarande är uppbyggd som behöver ses över. Den praktiska delen av ämnet hem- och konsumentkunskap genomförs i elevernas hem i samarbete med föräldrarna. Uppnåendemålen i årskurs 5 kan integreras med andra ämnen. Det skall då vara klart uttalat från skolans sida att skolan arbetar för att eleverna skall nå målen i årskurs 5 på detta sätt. Ju högre årskurs desto högre krav ställs på att ämnet måste schemaläggas. En förutsättning för att sätta betyg är att ämnet finns som ett eget ämne på schemat.

Förskoleklasserna bedriver verksamhet tre timmar per dag. Alla som efterfrågat skolbarnsomsorg får detta och ingen kö finns.

Information om utbildning

Hemmen informeras om skolans verksamhet på olika sätt. Vid lärarintervjuer och spontana samtal framkom att fritidshemmet och skolan regelbundet skickar hem veckobrev eller månadsbrev. I några klasser används också en skoldagbok där det dels ges information om tider och läxor, dels finns plats för lärare och elev att reflektera över arbetet i klassen. Vidare finns information på skolans hemsida. Föräldramöten och utvecklingssamtal är andra exempel på informationstillfällen. Inspektörerna bedömer att Tomtbergaskolan har fungerande rutiner för att informera elever och föräldrar om aktuella skolfrågor.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att elever i behov av studiehandledning på sitt modersmål inte får detta och att rutiner saknas för att upptäcka dessa elever och att Tomtbergaskolan därmed inte uppfyller grundskoleförordningens krav. Vidare bedömer inspektörerna att Tomtbergaskolan inte uppfyller skolförfattningarnas krav på undervisning i hem och konsumentkunskap.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

I Tomtbergaskolan har det stora flertalet lärare och personalen vid fritidshemmet erforderlig utbildning. Skolans personalomsättning är låg. Enligt skolan finns det 25 lärartjänster, vilket motsvarar 7,0 lärartjänster/100 elever. Fritidshemmet på Tomtbergaskolan är fördelat på fyra avdelningar med, enligt skolan, totalt nio heltidstjänster, vilket motsvarar 5,35 anställda per hundra barn.

Personalen uttrycker i intervjuerna att resurserna för kompetensutveckling inte räcker till för de enskilda önskemål som framförs. I bl.a. PLUS-samtalen (Planerings- och utvecklingssamtal) ingår att skollledning och den anställde ska göra en kompetensinventering samt upprätta en individuell kompetensutvecklingsplan.

Föräldrar med barn i "Lilla Tomtbergagruppen" framförde vid intervjuerna att, enligt deras bedömning, några av lärarna saknar kompetens för att kunna tillgodose de speciella behov som eleverna har i den lilla gruppen.

Inspektörernas bedömning är att huvuddelen av personalen har den kompetens som krävs för uppdraget och att de erbjuds kompetensutveckling. Vidare bedömer inspektörerna att skolan bör uppmärksamma föräldrarnas oro kring personalens kompetens i den lilla gruppen.

Personalen är i huvudsak nöjd med lokalerna, men genomgående önskar man sig fler grupprum.

I de två nya årskurserna 7 är läromedlen av senaste upplaga och är fortfarande mycket välvårdade. I övriga årskurser är kvaliteten inte alla gånger den bästa men uppfyller ändå sitt syfte. Det finns en datasal på Tomtbergaskolan samt minst en dator per klassrum. Eleverna anser att det för det mesta finns möjlighet att få tillgång till en dator så de kan använda den i sina arbeten. Det finns inget skolbibliotek vid Tomtbergaskolan, men klasserna besöker ca en gång per månad det kommunala biblioteket som ligger i närheten av skolan. Klasserna har tillgång till litteratur i små läsebibliotek vilka finns i klassrummen. I lärarintervjuerna framkom dock att det saknas grupprum i tillräcklig omfattning.

Inspektörernas bedömning är att lokalerna svarar mot de pedagogiska kraven i utbildningen och att tillgången till materiella resurser är tillfredsställande utifrån elevernas behov.

Budgeten bygger på tilldelade ekonomiska medel från barn- och utbildningsförvaltningen. Rektor fördelar medvetet mer resurser till de yngre barnen och prioriterar små grupper.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att huvuddelen av personalen har den kompetens som krävs för uppdraget och att de erbjuds kompetensutveckling men att skolan bör uppmärksamma föräldrarnas oro kring personalens kompetens i den ”lilla gruppen”. Vidare bedömer inspektörerna att lokalerna svarar mot de pedagogiska kraven i utbildningen och att tillgången till materiella resurser är tillfredsställande utifrån elevernas behov.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Tomtbergaskolan övergripande är godtagbar. Personalen arbetar ambitiöst för att främja elevernas lärande och demokratiska fostran. Inspektörerna vill framför allt lyfta fram det trägna arbetet med att skapa en trygg, trivsamt och hälsosamt miljö samt det goda samarbetet mellan hem och skola i form av den s.k. Tomtbergagruppen. Ytterligare ett område som inspektörerna vill lyfta fram är samarbetet mellan Tomtbergaskolan och Huddinge gymnasium.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- Eleverna bör ges möjlighet till ökat ansvarstagande för sitt eget lärande.
- Handlingsprogrammet mot mobbning bör omarbetas och även innefatta det vidare begreppet kränkande behandling.
- Alla elever bör informeras om de lokala kursplanemålen.
- Tomtbergaskolan bör komplettera lokalt bearbetade kunskapsmål i de årskurser och ämnen som saknar dessa.
- Tomtbergaskolan bör utarbeta rutiner för att kunna sammanställa elevernas kunskapsutveckling i alla årskurser och alla ämnen.
- Tomtbergaskolan bör ge alla elever en likvärdig utbildning oberoende av lärare.
- Kopplingen mellan kvalitetsredovisningen och de åtgärder skolan avser att vidta för ökad måluppfyllelse bör förbättras.

- Rektor bör tydliggöra det pedagogiska ledarskapet.
- Skolan bör se över hur undervisningen i hem- och konsumentkunskap organiseras.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Åtgärdsprogram upprättas inte i de ämnen där det behövs (5 kap. 1§ grundskoleförordningen).
- Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen, ges inte stöd i den utsträckning de har rätt till (5 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Rektorn deltar inte i tillräcklig utsträckning i elevvårdskonferenser (5 kap. 1§ grundskoleförordningen).
- Studiehundledning på modersmålet ges inte de elever som behöver det (5 kap. 2§ grundskoleförordningen).

Datum

Ort

2005-06-29

Stockholm

Stig Westlund

Mariette Dennholt